

Els calçotets d'en Salvador Espriu*

ANTONI PLADEVALL I ARUMÍ

Salvador Espriu's the underpants

Aquest text és una recreació de la ruta literària que l'autor condueix a Viladrau des de l'any 2021. Organitzada per l'entitat Viladrau Educació, la iniciativa té una durada de tres hores i encadena vuit parades davant de cases o de fonts relacionades amb escriptors rellevants de la literatura catalana, bàsicament poetes, que van passar l'estiu o alguns caps de setmana en aquesta preciosa vila del Montseny –la muntanya que va inspirar poc o molt els seus poemes– durant la primera meitat del segle XX: Jacint Verdaguer, Josep Maria de Sagarra, Salvador Espriu, Maria Antònia Salvà, Marià Manent, Carles Riba, Guerau de Liost (Jaume Bofill i Mates) i Josep Carner. La bellesa i el magnetisme del Montseny i la promoció de l'estiueig a càrrec dels metges de prestigi Ramon Bofill i Valentí Carulla van convertir Viladrau en un dels destins preferits de les vacances dels escriptors i intel·lectuals d'aquesta època.

Paraules clau: Viladrau, estiueig, poesia catalana

This text is a recreation of the literary route that the author has been leading in Viladrau since 2021. Organized by the entity Viladrau Education, this initiative lasts three hours and includes eight stops in front of houses or fountains related to prominent writers of Catalan literature, mainly poets, who used to spend the summer season or some weekends in this beautiful village of the Montseny—the mountain that has little or much inspired their poems— during the first half of the 20th century: Jacint Verdaguer, Josep Maria de Sagarra, Salvador Espriu, Maria Antònia Salvà, Marià Manent, Carles Riba, Guerau de Liost (Jaume Bofill i Mates) and Josep Carner. The beauty and magnetism of the Montseny, along with the promotion of summer vacations by the prestigious doctors Ramon Bofill and Valentí Carulla, turned Viladrau into one of the favorite holiday destinations for writers and intellectuals of that era.

Keywords: Viladrau, holiday, Catalan poetry

* L'autor ha concebut el text present com un assaig de càntic o, per dir-ho a la manera manentiana, «una ràpsodia al massís del Montseny».

El nombre d'inscrits a la ruta literària d'aquest primer diumenge ennuvolat de novembre per la vila de Viladrau es triplica deu minuts abans de la seva arrencada pel degoteig a darrera hora tant d'estiuejants com de gent del poble de tota la vida que es presenten somrients i temorosos alhora, perquè ignoren si queden encara places disponibles, davant la porta de l'oficina de l'entitat organitzadora, i el guia, satisfet pel triomf de la convocatòria, sent que un pessigolleig molt fi li recorre el cos de dalt a baix: encara queden persones a qui l'oferta d'una ruta literària, és a dir, aprendre literatura tot caminant, els desvetlla la curiositat.

Les deu tocases del matí, els quinze participants –quatre parelles d'edats diverses, un pare amb una filla, tres amigues molt amigues, un senyor despistat de mena i un nen que no passa dels deu anys, fill de la parella més jove– formen un semicercle a la punta de la plaça Major i escolten atentament en Lluís, ambientòleg i director de l'entitat convocant, que els dóna la benvinguda i els presenta el guia amb una complicitat que sembla molt sincera. El guia li agraeix la confiança i tot seguit explica a tothom que la ruta és circular, dura tres hores, consta d'un recorregut generalment planer i encadena cases i espais del poble relacionats amb vuit poetes lírics de capçalera que la primera meitat del segle XX van viure, estiuejar o fer una estada puntual a Viladrau i, enamorats de la bellesa del Montseny, van recollir les seves impressions en poemes i proses realment memorables.

No es vol descuidar de dir, abans de començar, que la residència o l'estada passatgera a Viladrau dels vuit poetes coincideix amb l'època daurada de l'estiueig a la vila que, a cavall dels segles XIX i XX, van promoure els metges Valentí Carulla i Ramon Bofill, el constructor del grandios Hostal Bofill inaugurat el 1898 amb cinquanta cambres obertes al públic.

Enllestit el preàmbul, amb un suau moviment de la mà els indica que el segueixin i el grup arrenca a caminar darrere seu amb una punta d'excitació. Un parell de minuts després ja es troben davant l'Hostal Bofill, la primera parada.

– Sabíeu que en una cambra d'aquest hotel hi va passar la nit del 20 al 21 d'agost de 1901, deu mesos abans que es morís, mossèn Cinto Verdager, el nostre poeta romàntic per excel·lència? –pregunta, i tots els participants ressegueixen amb la mirada les tres plantes de l'edifici de pedra de cap a cap, com si en algun balcó o finestra fos possible descobrir-hi, encara, un indici de la pernoctació del sacerdot poeta–. Havia culminat una ascensió al Matagalls en companyia de la colla de poetes joves que l'admiraven durant aquells amargs darrers anys de la seva vida a causa dels enfrontaments viscerals que havia mantingut amb el marquès de Comillas i el bisbe Morgadas de Vic, i, com que havia acumulat prou fatiga fent la

ruta que havia començat tres dies abans a Sant Celoni, sembla que havent sopat es va retirar de seguida a la cambra a resar una mica i a descansar.

L'Hostal Bofill, on el poeta Jacint Verdaguer va passar la nit del 20 al 21 d'agost de 1901 (Foto A. Pladevall).

L'explicació del guia revesteix un to de veu singularment greu acordat a la colossalitat humana i literària de Jacint Verdaguer, el primer líric modern que va mitificar el massís que s'aixeca davant seu amb *Aires del Montseny*, el llibre dedicat enterament a la muntanya que el poeta de Folgueroles va considerar sempre far, guia i, sobretot, un recer de pau molt reparador. Un cop ha subratllat que les peces del volum ja havien aparegut en fulletó a la revista *Juventut* i que els redactors havien organitzat l'ascensió al Matagalls per celebrar, justament, el final de l'edició, el guia els llegeix en veu alta una estrofa del poema «Dalt de l'ermita» per tal d'il·lustrar el sentiment de calma que li desperta la muntanya: «Deixau-me arraconar en aquesta illa,/ no vull saber què hi passa a baix del món./ En aquest port ma nau ja no perilla,/ deixau-me-la arrelar en lo pregon».

Un cop acabada la rapsòdia dels decasíl·labs verdaguerians, reprenen el pas. Mentre caminen cap a la parada nova seguint el passeig Ramon Bofill, unes gotes molt fines de pluja que no arriben ni a roina fan aixecar la mirada de tothom cap al cel, encara amenaçadorament encapotat, però en Lluís, coneixedor experimentat dels capricis de la climatologia montsenyenca, vaticina que la pluja no els esguerrarà la ruta i respiren més tranquils.

La predicció de l'ambientòleg doblat de meteoròleg es compleix i ja ningú no es recorda de les gotes de pluja que suara els han mullat una mica el cap i han pigallat les ulleres dels qui en duen. La colla s'atura finalment davant el Restaurant Hostal de la Glòria.

– Ha arribat el torn d'en Josep Maria de Sagarra, un dels homes de lletres més eminents! –enceta el guia–. Era poeta, novel·lista, dramaturg, articulista i traductor de la *Divina Comèdia* de Dant i de tot el teatre de Shakespeare! Domina tots els registres de la llengua amb una brillantor envejable i, estilísticament, és una *rara avis* perquè el seu llenguatge s'empelta d'elements tan populars com cultes manllevats sobretot a Verdaguer i Maragall. En el conreu de la llengua viva, tan rica i acolorida, compta amb pocs competidors i destaca per la increïble facilitat versificadora, de manera que, com el líric elegíac romà Ovidi, hauria pogut escriure que «Tot allò que provava de dir ja era un vers».

– I va dormir aquí? –demana una de les tres amigues tan amigues–. Soc de Viladrau i no n'havia sentit dir mai res!

– No! –respon taxatiu–. Era client de la desapareguda fonda Ca la Rita, però va manllevar el nom d'aquest hostal d'anomenada, lloc habitual de celebracions de revetlles i festes socials dels estiuejants, per titular el seu famós drama *L'hostal de la Glòria*, que va estrenar al teatre Romea de Barcelona el 7 d'octubre de 1931.

– Ahhh! Així només es va copiar el nom... –exclama, caparregant.

– Exacte! I no ens ha d'estranyar gens, perquè dos anys més tard va repetir la mateixa estratègia amb *El Cafè de la Marina* manllewant el nom del cafè popular del Port de la Selva, on també va estiuejar molts anys.

No els llegeix cap fragment de *L'hostal de la Glòria*, sinó la presentació inicial del personatge central de l'obra, la Glòria, amb l'ànim de subratllar la riquesa lèxica que acoloreix la seva escriptura: «Trenta anys, fresca i bonica; és una dona vehement, un veritable escarràs de feina i d'activitat; generosa, estalviadora i plena de comprensió. Una figura sana i completa de dona de poble (...). Durà mitja blanca i espardenya de vetes negres; ha de donar la sensació d'una dona mig de pagès mig de poble, que es miren tots els homes».

Un cop esbossats alguns somriures o comentaris per la pinzellada picardiosa de Sagarra, tan inclinat a la plagasitat, tiren de nou passeig amunt molt més animosos, com si també sentissin l'escalforeta benigna dels primers raigs de sol que, esbandits els darrers núvols, han començat a assecar l'asfalt lleument humitejat que els mena a la propera parada.

– I ara qui ve, si es pot saber? –demana el nen, encuriolit i content, caminant airosament amb les mans a les butxaques dels pantalons, després de separar-se de sobte dels pares i posar-se al costat del guia.

– Qui veee? –repeteix, sorprès per la gosadia espontània del més petit de la colla–. Doncs mira! Un poeta molt bo que, quan tenia si fa no fa la teva edat, estava tan malalt que no podia ni sortir de casa...

– Molt malaaalt? I què tenia? –demana, la curiositat plantada al mig de les ninetes esmolades i brillants.

– Molt malalt, sí! –assevera–. Mira, com que ja acabem d'arribar a lloc, ho explicaré per a tothom.

El grup s'endinsa al carreró que arrenca a la banda dreta del passeig Ramon Bofill i s'atura al punt estratègic que fa de mirador privilegiat sobre la finca espaiosa on senyoreja l'espectacular torre modernista de quatre plantes dissenyada per Josep Puig i Cadafalch i coneguda popularment com Can Ganyota.

L'actual Can Torra va acollir l'escriptor Salvador Espriu durant els estius de 1923 a 1940 (Foto A. Pladevall).

– En aquesta casa tan preciosa, Can Torra, hi va passar els mesos d'agost de 1923 a 1940 en Salvador Espriu! –revela la identitat del tercer poeta–. El futur gran poeta va arribar a Viladrau amb la família quan tenia deu anys i arrossegant les seqüeles d'un xarampió mal curat. El pare, notari reputat, va comprar la torre i consta que Espriu, reclòs a l'interior de l'esvelta torratxa que veiem perfectament des d'aquí, hi va escriure, quan només tenia divuit anys, la novel·la breu *Laia*.

– Òndia! –salta perplex, ulls esbatanats, el senyor despistat–. Va escriure una novel·la als divuit anys?

– Sí! –confirma–. Va ser un escriptor molt precoç i, segons una germana seva, durant les seves estades a Viladrau «solia caminar molt, li agradava pujar al Matagalls, es coneixia totes les fonts i, un cop venuda la casa just acabada la guerra, no havia tornat més al poble perquè hi havia estat tothora massa feliç».

El guia els diu que li ve molt de gust explicar-los una anècdota molt divertida sobre Espriu que va conèixer a través d'un familiar que regentava l'hotel Els Munts de Sant Boi de Lluçanès, on l'estiu de 1984 el poeta va passar uns dies de vacances. Un matí, abans de sortir a passejar, com solia fer cada dia, pel camí de sorra que porta als Munts, l'autor de *La pell de brau* va baixar fins a la bugaderia de l'hotel i, plantat com un estaquirot ran del bastiment de la porta, es va quedar a mirar en silenci la mestressa, que aleshores, envoltada de cossis de roba bruta dels clients, omplia les rentadores que engegava cada dia. Passaven els segons i ella, incòmoda sota la mirada porfídiosa del poeta mut, finalment li havia demanat si necessitava alguna cosa; i ell, després d'escurar-se un moment la gola, li havia respost, tot cerimoniós, amb una altra pregunta:

– Sap que vostè també podria ser molt famosa?

– Jooo? Ai marededéu senyor! Que no veu a què em dedico, pobra de mi?

– Sí! Perquè vostè, a diferència de la resta de la gent, sempre podrà dir que ha tingut l'honor de rentar els calçotets d'en Salvador Espriu!

El grup sencer s'enrialla tan sorollosament davant la mostra de murrieria de l'Espriu que esmicola la imatge d'home sorrut tan estesa del creador del mite de Sinera que, quan comença a llegir-los les frases potents que inauguren la història tràgica de la rampelluda Laia, encara se senten alguns somriures ofegats: «Com que ningú no es va preocupar mai gaire d'ella, havia passat la infantesa deixada a la bona de Déu. Quan encara no tenia dos anys, va estar malalta d'una malaltia estranya que la menà a les portes de la mort. El metge parlà d'alcoholisme, de les lleis de l'herència i de nervis espatllats».

Reculen, segueixen de nou passeig amunt i, al cap de cinc minuts, arriben davant la Font del Sot de Can Rossell, un altre indret consagrat a la poesia.

– Aquest espai cobreix l'única quota femenina de la ruta, però la qualitat literària excepcional de l'autora redueix la injusta desproporció entre homes i dones! –enceta i relativitza–. Us parlo de la poeta i traductora mallorquina Maria Antònia Salvà, coetània de Verdaguer i pilar fonamental de la Renaixença a ses Illes. Josep Carner fou el responsable que desembarqués a Viladrau. El príncep dels poetes era un defensor fervent dels seus versos i va convidar-la a participar als Jocs Florals que es van celebrar al poble el dia 20 d'agost de 1905; ella li va fer cas i va resultar premiada amb altres poetes com Rafel Masó, Emili Vallès o el conterrani Miquel Costa i Llobera.

– Ep! Ja eren ben nets aquests premis? –s'atreveix a demanar una de les amigues tan amigues–. La conviden i s'emporta un premi, quina casualitat! –remata la sospita de favoritisme amb una certa mala bava.

– Dona, hem de suposar que sí! –surt el guia en defensa aliena–. Hi solien concórrer pocs aspirants, molts dels quals eren simples aprenents que provaven sort, i la Salvà era una poeta molt entrenada...

– És clar, és clar! Vist així, ja no ho trobo tan estrany! –cedeix la malpensada i, potser una mica avergonyida de les seves paraules precipitades, s'esquitlla cap a un costat i queda mig amagada rere l'espatlla protectora d'una de les amigues.

– I encara ho trobaràs menys estrany després de sentir el poema tan delicat del recull *Cel d'horabaixa*, que figura inscrit a l'estela de pedra d'aquesta font! –hi afegeix i, tot girant-se cap a l'estela, en fa la lectura subratllant-ne les rimes: «M'abelleixen quatre coses/ –qui prou me les sabrà lloar?–/ El sol que bada les roses,/ l'aigua que les fa brostar,/ la rosada que les mulla/ i el vent que les esfulla/ per no veure-les assecar».

La sembradora de la sospita ja queda completament fora del pla visual de l'aprenent de rapsode, però la resta dels participants capcinegen sorpresos i donen tantes mostres d'aprovació que, fins i tot, el senyor despistat demana de nou el títol exacte del llibre i se l'apunta en un petit bloc.

Les onze del matí ben tocades, abandonen el passeig i s'endinsen bosc endintre per la pista forestal que mena cap al petit caseriu de les Paitides. Superen els trencants que porten a les fonts de les Paitides, del Ferro i del Noi Gran, passen ran de la finca del mas Can Ferrer i finalment, després d'una pujada, arriben, esbufegant una mica, al barri de les Paitides, al capdamunt del qual troben, orientada al sol, la imponent casa pairal que corona noblement el caseriu.

– Ca l’Herbolari és una de les dues o tres pairalies més potents de Viladrau! –precisa davant l’esvelta façana i la preciosa porta reixada del pati lateral–. És la casa forta de la nissaga Bofill formada per grans propietaris rurals. El fundador, el vigatà Josep Bofill, es va establir, en arribar al poble a mitjan segle XVIII, a Can Balet, una casa petita i modesta, però un dels seus néts, el botànic Jaume Bofill i Salarich, apotecari de cambra del rei Ferran VII, va amassar prou diners per a construir aquesta casa tan gran que, per la professió del propietari, va merèixer el nom de Ca l’Herbolari. La família Bofill, culta i acabalada, ha donat, els darrers dos segles, una llarga rastellera de figures molt notòries a la vida política i cultural de Catalunya.

– Ostres! Que el constructor de l’Hotel Bofill surt potser d’aquesta casa...? –demana el senyor despatat.

– Sí! –afirma–. I també en descendeixen el poeta Jaume Bofill i Mates, més conegut com a Guerau de Liost, el filòsof Jaume Bofill i Ferro i l’arquitecte Ricard Bofill i Leví.

– Escolta! Aquest Bofill i Ferro és el Bofill i Ferro que va traduir Goethe? –interromp, sorpresa, una de les dones emparellades.

– El mateix! –confirma.

– Quina gràcia! Sóc filòloga, però no sabia que descendís de Viladrau! –reconeix.

– Bé! Justament és d’ell que us vull parlar perquè resulta que, durant la Guerra Civil, va acollir en aquesta casa el poeta i traductor Marià Manent i la seva família! –revela la identitat del nou protagonista–. Coneixem molts detalls d’aquesta estada, que va durar del gener de 1937 al febrer de 1939, a través del deliciós dietari *El vel de Maia*. Concebut «com una petita rapsòdia al Montseny», aquesta cima de la prosa dietarista catalana evoca amb una sensibilitat extrema, no només les lectures de llibres i diaris i les traduccions que l’ocupaven, el neguit que passaven amb les males notícies que els arribaven sobre l’evolució de la guerra i les visites que rep de poetes amics i les incursions habituals que feia sol o acompanyat a les masies veïnes del Pujolar, Vilarmau, el Pujol de Muntanya o el Noguer per comprar-hi llet, nous, pa o mel, sinó també els pensaments i les emocions que li despertava el paisatge canviant durant el pas de l’any amb pinzellades molt subtils sobre el cromatisme hipnotitzant de les fagedes, els alzinars o les castanyedes, el cant o el vol de les orenetes, les aloses o les merles; i les inclemències temporals del vent fred, la pluja intensa o la neu que emblanquinava tot el boscam que s’estén davant de Ca l’Herbolari.

Ca l'Herbolari va estatjar el poeta i dietarista Marià Manent i la seva família durant la guerra civil (Foto A. Pladevall, maig 2023).

En comptes de poemes bellíssims com «Noia russa al Montseny» o «Tardor a Viladrau», el guia els llegeix l'anotació breu i exquisida que Manent va consignar al dietari el dia 2 de novembre de 1937: «El matí anem a Rosquelles a buscar farinetes (a 3 pessetes el quilo). Camins plens de fulles de castanyer, reguerons amb aigua brogidora. Els pollancres de la Font de l'Oreneta són uns grans àngels tardorals. Havent dinat prenc el sol, que és molt càlid. Llegeixo poemes de Péguy: saborós, espontani, medieval, grandios i, a breus moments, curiosament miniat -fi capitell i volta solemne. Cap al tard vaig a Vilarmau a buscar la llet. Quins núvols de rosa, foc i perla!».

Mentre alguns dels participants, així que acaba la lectura lenta que demana el preciosisme verbal manentià, es dispersen per anar a fotografiar la façana i el pati encantador de l'enorme casa, el guia subratlla a la resta de la colla l'expressió continguda, la volada metafòrica, el traç pictòric i l'estil depurat i concís de les descripcions sublimes de la natura que han pogut apreciar. Un cop retornen, esfilagarsats, els fotògrafs, refan de seguida el camí, ara per sort de baixada.

La baixada facilita la conversa elevada o banal que mantenen els diferents duos o trios que es formen i esperona tant tothom, com és natural, a accelerar el ritme de la caminada que el nen, enjogassat o avorrit, de sobte arrenca a córrer pista forestal avall i desapareix de seguida engolint pel primer revolt. Els pares, així que hi arriben amb tota la colla, encara no el veuen, però ofeguen el petit neguit que senten pensant que, després de l'altre revolt, reveuran segurament el fill esperant-los al mig del camí o, com

ha fet a vegades, apareixent de cop del darrera d'unes mates per poder-los espantar i caragolar-se de riure. Vana il·lusió. No reapareix de cap de les dues maneres, i el pare, que converteix de cop la por en irritació, comença a sospesar el càstig fort que li poden imposar. La superació del tercer revolt finalment els retorna, assegut al marge esquerre del camí, el fill que ha fugit escopetejat, però, així que s'hi acosten, de seguida s'adonen que sagna del genoll dret i que s'aguanta el plor amb pena.

– He caigut! –reconeix, espantat i avergonyit davant de tothom, mentre es frega les mans, on també s'ha fet unes quantes rascades.

– Fort! Ja t'està bé! –explota el pare, enrabiad-. Un altre dia no et posaràs a córrer com un boig!

–Vinga, va, calla! –intervé la mare, mentre s'afanya a treure de la motxilla una tovalloleta humida i li neteja la sang de la ferida-. No passa res, carai!

L'organitzador de la ruta es presenta amb la petita farmaciola que sempre duu al damunt i en pocs minuts la mare, ajudada per una de les amigues tan amigues, curen el genoll anguniós amb un simple embenat, de manera que, al cap de cinc minuts de l'encontre amb l'accidentat, tots els participants a la ruta reprenen, el ferit coixejant una mica i mirant de reüll el pare, la caminada. Arriben al trencant que porta a la font del Noi Gran i, un cop resseguit el corriol ample d'un centenar de metres, es planten al davant d'un broc metàl·lic farcit de molsa i una estela de pedra incrustada a sobre.

– La gent ve aquí més pel poema que no pas per l'aigua! –aclareix el guia-. Heu de saber que Carles Riba, poeta, traductor, crític literari, assagista i fundador i director de la centenària col·lecció de clàssics grecollatins Bernat Metge, va participar a Viladrau en vetllades poètiques a casa tant de Bofill i Mates com de Bofill i Ferro. Valorat per la seva agudeses i profunditat intel·lectuals, tothom volia al seu costat el doble traductor de l'*Odissea* d'Homer i el mesurador rigorós dels hexàmetres i els sonets de llibres com *Elegies de Bierville* o *Salvatge cor*.

– La seva poesia és molt difícil, oi? –interromp la filòloga, valent-se de la franquesa-. Una vegada vaig provar de llegir una elegia sobre el cap Súnion i no hi vaig entendre gaire res...

– No és un poeta gens fàcil! –accepta, capcinejant-. Els referents literaris universals, clàssics i no clàssics, que hi maneja solen ser tan elevats que costa molt comprendre la volada i la fondària de les imatges i les metàfores que tensen els seus versos. Però si coneixes el referent de torn, aleshores obtens un plaer molt més gran que no pas amb l'obra de poetes més planers. Ell va sempre molt fondo!

– És clar, és clar! –assenteix–. La seva poesia demana un lector diguem-ne culte i pacient...

– Ben cert! Però a vegades et sorpren amb poemes com, per exemple, la tanka que tenim aquí, aquesta mena de composició de cinc versos breus d'origen japonès que ell va incorporar a la tradició poètica catalana amb el volum *Del joc i del foc*, que reflexiona sobre la naturalesa mateixa de la poesia i es pot entendre, em sembla, sense gaires dificultats. Mireu què diu: «La poesia?/ Cal cercar-la on tu saps ja/ que és, com la Gràcia/ o l'aigua pura i dura/ d'una font emboscada». Què us sembla?

– Home! Ja em perdonareu, però a mi, de fàcil, tampoc no m'ho sembla gaire, eh! Deu ser que no estic gaire acostumat a llegir poesia! –reconeix un dels homes que encara no havien intervingut.

– D'acord! –admet–. Demana un cert esforç, però, ben rumiada, aquesta tanka defensa que cada u de nosaltres només pot trobar la inspiració poètica seguint el seu propi camí, és a dir, que no existeixen fórmules úniques i universals.

– Oh carai! Dit així s'entén de seguida! –exclama, i tothom somriu una mica, el nen ferit inclòs.

La gent torna a ordenar-se rere els responsables de la ruta i reprenen la pista forestal. Un cop arribats al passeig, tiren pel carrer Pla de Montfalcó i, quan s'acaba, agafen el trencall de l'esquerra i segueixen el camí que mena a l'esplanada enjardinada de la paret de llevant del mas Rusquelles. En Lluís s'acosta a la porta de l'entrada principal, la llinda escripturada de la qual recorda la identitat de la persona que va comprar la gran pairalia, *Joaquim Bofill i Noguer, MDCCCLXXXVIII*, prem el timbre i, passat un minut, la porta s'obre i deixa al descobert la rialla franca d'una dona situada a la setantena.

– Bon dia, Concepció! Ens sap greu arribar tard... –saluda i es disculpa.

– I ara! No em feu pas anar gota malament! Passeu, passeu cap a dintre! –els convida.

Es fiquen dins l'entrada i, després de seguir un corredor fosc que va de cap a cap de la primera planta del mas, arriben a la galeria llarga i ampla que, encarada al grandios i hipnòtic Montseny, abasta tota la façana de marinada de Rusquelles. En Lluís revela a tothom que l'amfitriona és néta política de Guerau de Liost, i ella els confessa, tot somrient, que està encantada de rebre'ls i agraeix l'interès que manifesten envers el llegat polític i literari de l'avi del seu marit. La mirada brillant dels participants delata la seva alegria pel regal inesperat de poder ser a l'interior de la casa

viladrauenca del poeta en companyia de la dona que conserva tant la pairalia com la memòria del seu propietari més il·lustre.

– Som uns autèntics privilegiats! –sentencia el guia–. Som al centre de gravetat de la gestació de molts poemes de Guerau de Liost: la mítica galeria de Rusquelles on durant els estius passava estones llegint, rebent amics i contemplant el seu estimat Montseny que, com potser ja sabeu, va celebrar a *La muntanya d'ametistes*, el llibre que, aparegut dos anys després d'*Els fruits saborosos*, del seu gran amic Josep Carner, entronitza ideals del corrent noucentista com la mediterraneïtat, el classicisme, la civilitat i, doncs, la concepció de la natura com un paradís en contraposició a la imatge salvatge que en tenien els modernistes. El cant talment una pregària religiosa de les fagedes, els avetars, les ermites, els masos, els rierols i els cims montsenyencs li va valer l'apel·latiu «poeta del Montseny».

– Home! –intervé la mare del nen–. El paisatge que dominava des d'aquí, amb el Matagalls davant dels ulls, és increïble! No és l'ermita de Sant Segimon allò que penja en aquell vessant? –manifesta i assenyalava la mena de rebava de color marró que sobresurt del boscam verdós.

– I tant! –aprova–. La galeria li oferia unes vistes incomparables, però, si no se n'hagués mogut, malament rai! Havia resseguit tots els camins i corriols d'aquesta banda del Montseny quan anava a buscar aigua a la font o sortia a passejar o a caçar el tudó o la llebre, una activitat que li agradava molt; penseu que als quinze anys el seu pare ja li va regalar la primera escopeta. Estava tan enamorat del Montseny que en una entrevista va dir: «El Montseny és la meva pàtria poètica. Molts versos meus han estat dictats per la melangia anual de deixar-lo en venir la tardor... I és tan rica la seva toponímia! No hi ha un planell, una collada, un sot, una masia, una carena, un camí, una pedra, una rossola, una dreuera, que no tingui un ingenu qualificatiu escaient».

– Que ben dit! I quina riquesa de vocabulari! –proclama una de les amigues tan amigues.

– I tant! –admet–. Una altra cosa que us vull explicar és l'amistat intensa i recíproca que va mantenir tota la vida amb Josep Carner i que coneixem a través de *l'Epistolari de Josep Carner*, curat per Albert Manent i Jaume Medina. Les cartes cobreixen vint-i-cinc anys de relació i Carner s'hi adreça amb tractaments molt joganers: Car Jaume, Car frare, Jacme benamat, Jaumich, Jaumet, Car amic, Benvolgut amic, Car Jaquetus o Caríssim Jaume. He escollit els comiats divertits de cinc cartes perquè us feu càrrec tant de l'humor de Carner com de l'estima que li professava: 1. «Suposo que

seguireu matant lleons y tigres per les selves verges de Viladrau». 2. «No en un palau/ de l'or esclau/ sinó en l'afrau/ de Viladrau/ el sant hajau/ en pau». 3. «Molts homenatges incondicionals a Donna Margarida i pessics amistosos al lòbul de l'orella de cada infant». 4. «T'envejo, però. És bonic menjar en pau/ les castanyes i les pomes de Viladrau». 5. «Estima cada dia més a Madona Margarida. Prodigau-li les magarrufes. Àdhuc si el cor se t'hagués eixugat, tot fent-li magarrufes et re-enterniries. I ella se les mereix totes, i si les hi fas ben fetes el cor se li badarà com una rosa i els ulls se li banyaran de rou celestial».

Els pessics lobulars als fills i les magarrufes entendridores a l'esposa són els gestos carnerians que han fet somriure més els oients, l'amfitriona inclosa.

– I mireu! –reprèn el guia–. Us llegiré també unes estrofes del poema «Recança» que Josep Carner li va dedicar on apareix, justament, la galeria que ens acull. El príncep dels poetes es plany que no li podrà fer la visita estiuenca de rigor i, després de declarar que enyorarà la casa i tots els qui l'habiten, acaba amb aquests versos: «Ni en la famosa galeria, vora/ tenint les copes d'aigua fresca,/ oh amic, de rimes parlarem una hora;/ ni ens menjarem com una bresca/ el moscatell, d'una rossor infinita,/ veient davant, entre la pau serena,/ del gloriós Sant Segimon l'ermita,/ que fa l'ullet darrera la carena».

La gent, acabada la lectura, s'acosta de nou a la barana de la galeria i espren amb la mirada la bella indòmita que Guerau de Liost i els seus amics tenien a l'abast quan visitaven Rusquelles. Encara no surten, però, de la pairalia; la Concepció els obre la porta de la cambra del costat i els ensenya l'escriptori on Guerau de Liost es tancava a llegir i escriure en companyia d'una taula de treball, un trinxant amb un mirall de grans dimensions, unes lleixes plenes de llibres i diversos quadres i retrats de familiars penjats a les parets.

– Ostres! Però si aquí tenim les bèsties salvatges de la carta d'en Carner! –salta de cop la filòloga assenyalant els quadres amb les fotografies respectives d'un tigre i un lleó.

– I tant! –confirma el guia–. L'ocurrència graciosa d'en Carner no sembla pas inventada, sinó que probablement va inspirar-se en les fotografies d'aquests felins, cosa que indica que havia visitat el mas abans dels divuit anys, que és l'edat que tenia quan va escriure la carta!

S'acomiaten de l'amfitriona a l'entrada del mas i enceten el darrer tram de la caminada accelerant lleument el ritme. Uns tres-cents metres després, enfilen el corriol estret que mena a la font de l'Oreneta.

L'emblemàtica font de l'Oreneta segella l'amistat intensa entre Guerau de Liost i Josep Carner (Foto A. Pladevall, maig 2023).

– Ens aturem aquí! –avisa el guia, just al costat de l'estela de pedra que s'aixeca on s'acaba el corriol i comença l'àrea semicircular que acull la font més emblemàtica de Viladrau–. La Font de l'Oreneta que veiem es va inaugurar l'abril de 1936 i es va convertir de passada en l'homenatge oficial a Guerau de Liost que, tres anys després de la seva mort prematura, els amics i admiradors li van tributar amb la descoberta de dues esteles interconnectades, aquesta i la que hi ha damunt del broc de la font, que va realitzar l'escultor Joan Rebull. El primer poema es titula justament «La font de l'Oreneta» i és una meravella. Un cop expressat el desig de ser enterrat al peu de la font, hi evoca el pare, la mare i el germà; el delit per la cacera; i l'amistat amb Carner i la formulació d'un desig: «L'ombra un castanyer:/ damunt la seva casolana soca/ un díctic em plauria del meu Josep Carner».

– I ara no digueu res, encara, i seguiu-me! –disposa, sense dret a rèplica, i es posa a caminar airosament.

El grup obeeix i, al cap de vint metres mal comptats, tots es planten davant el broc eixut de la font de l'Oreneta.

– Mireu! –reprèn–. La segona estela és un baix relleu preciós que il·lustra l'escena cinegètica del poema; els dos germans Bofill que, de retorn a Rusquelles, reposen a la font en companyia del gos, amb les escopetes penjades a l'esquena i el sarró del qual surten una mica, com escapant-se, les dues llebres que han caçat; i a sota, complint el seu desig, el parell de versos que Carner va escriure per a l'ocasió: «Filla del cel, jo só la Font de l'Oreneta:/ em descobrí l'ocell i em coronà un poeta».

– Deliciós! Això és un amic de veritat! –proclamen.

– Només una darrera pinzellada i donarem la ruta per acabada... –sentència–. L'acte d'homenatge a Guerau de Liost va aplegar una multitud inèdita d'escriptors, polítics i acadèmics, des de Raimon d'Abadal, Pere Bosch i Gimpera, Sagarra i Manent fins a Josep Pla, Pous i Pagès, Carles Soldevila, Pau Vila i Martí de Riquer, i va comptar amb tres oradors de luxe: Carles Riba, Jaume Bofill i Bofill, el fill de l'homenatjat, i Ventura Gassol, el conseller de Cultura de la Generalitat. Un cop acabats els parlaments, els assistents es van desplaçar a peu fins a Rusquelles i van disposar un ram de flors silvestres damunt la taula de treball que suara hem vist al seu escriptori. I sense res més a dir-vos, només em queda donar-vos les gràcies per haver estat tan atents i pacients durant el recorregut! Espero que us hagi agradat! –reconeix i desitja, bo i repassant amb una mirada ràpida del primer a l'últim dels participants.

La resposta és l'esclat d'aplaudiments entusiastes que, somrients, li dediquen tots alhora i, un cop cessen del tot ovació i paraules de gratitud, i els fotògrafs han acabat de capturar amb els mòbils l'estela emotiva que va unir per sempre els dos grans poetes amics, reprenen el corriol i inicien el camí del retorn, més esfilagarsat que compacte, cap al poble. Un quart de dues del migdia tocadés, se'ls comença a fer l'hora del vermut o, directament, del dinar, que celebraran a casa o al restaurant de confiança on alguns potser ja tenen taula reservada.

– Què et fa el genoll, maco? –demana el guia al nen, aprofitant que camina prop seu, separat dels pares–. Encara et fa mal la ferida?

– Una mica! –reconeix, tot pansit, arrossegant un tros de branca morta de pollancre que ha estirat del marge dret del corriol.

– És clar! Encara no ha passat gaire estona, de la caiguda... Ja veuràs, però, que se't curarà aviat! –aventura, esbarriant-li una mica amb la mà els cabells, llargs i rinxolats, que li tapen tot el clatell.

– Oi que síii? –demana, content, com si hagués estat esperant la seva saviesa profètica–. Saps què pensava fa una mica?

– Què pensaves?

– Doncs que he tingut molta més sort que en Salvador Espriu, que amb aquell xarampió tan fort que va agafar a la meua edat es va haver de quedar, pobre, tancat a casa durant molt temps i sense ni poder anar en bicicleta, suposo, ni jugar a futbol amb els amics. Que trist i avorrit! Ara sí que veig que s'ho devia passar molt malament! –capcineja, mentre clava un cop tan sec amb la branca contra el quitrà que, després de fer un bon cruixit, li queda partida pel mig.